

PROZA

Vinko Möderndorfer

Guerillero

(ljubezen do revolucije)

Pripovedujejo, da je jecljaj. No, ne čisto jecljaj, zatikalo se mu je, in to predvsem takrat, ko je hotel povedati kaj zelo pomembnega. Kadar je bil razburjen, so se mu besede zataknille v grlu in mu niso dale dihati. Takrat je zardel v obraz, ušesa so mu posinjela in spodnja ustnica se mu je začela tresti. Tisti, ki so ga poslušali, so poskušali prikriti nelagodje in se obnašati, kot da je vse v najlepšem redu, in takšen prizor, ko ga je stresalo od neizgovorjenih besed, je lahko trajal tudi po več minut.

Nikoli ni nikogar ubil, čeprav krožijo zgodbe, kako je bil hladnokrven, kadar je moral razsojati o življenju in smrti. Najbolj grozljiva je tista zgodba, ki so si jo izmislili njegovi sovražniki, da je dal zaradi ženske, temnooke punce, ki ga je zavrnila, pobiti celo vas; kaj vas, dve vasi, kaj dve vasi, malo mestece, več kot petsto ljudi, kaj petsto, bilo je tri tisoč mrtvih in še vse živali je dal poklati, vse govedo in vso perjad ... so pripovedovali zgodbo o njegovi krutosti. In zgodba se je širila in širila, na koncu se je spremenila v pravo epopejo krutosti in sadizma. V njej je njegov lik dobil demonske razsežnosti. Pa zgodba sploh ni bila resnična. Nikoli ni nikogar ubil. Bil je človek, ki ljubi. Nežen, skoraj žensko mehak, s temnimi lasmi in z usnjeno beležnico v notranjem žepu vojaške vetrovke. Beležnica je bila popisana z drobno, komaj čitljivo pisavo. Same pesmi. Več kot tristo popisanih lističev s samimi verzi. Prvi ostrostrelčev strel je prebil ravno to usnjeno beležnico, potem mu je rafal presekao noge pod kolena, in pozneje, ko je že ležal v mlaki svoje krvi

in je k njemu pristopil oficir sovražne vojske ter mu z baterijo posvetil v obraz, se je pesnik nekako prevalil na hrbet in se z roko prijel za srce ... Tako je mislil oficir, ki je stal nad njim z naperjeno pištolo ... Mislil je: guerillero se prijema za srce in prosi milosti. Pa ni bila prošnja za milost, z roko se je prijel za preluknjano usnjeno beležnico, ki je zadržala prvi ostrostrelčev strel. Oficir se je sklonil, v mlaki krvi ležečemu mladeniču prislonil cev revolverja na roko, ki jo je ta pritiskal na levo stran prsi, in ga skozi dlan ustrelil naravnost v srce. Oficir se spominja, da ga je mladenič gledal začudeno, kot da z očmi sprašuje: "A je res tako hitro, a se res dogaja vse tako hitro?"

Rodil se je v družini arhitekta. Bili so premožni. Živel so na robu gozda v veliki leseni vili, ki jo je bil zgradil ded, prav tako arhitekt. On pa se je, na veliko očetovo razočaranje, izšolal za zdravnika. Pozneje, ko je pustil zdravniški poklic in postal vojak, veliki karizmatični vodja (imel je samo sto petinšestdeset centimetrov), enfant terrible revolucije ... je pravzaprav spet postal nekakšen arhitekt. Arhitekt novega sveta, ki ga je treba ustvariti s "permanentno revolucijo". "Permanentna revolucija", to je njegov izum, in v sedemdesetih letih so frazo za njim ponavljali v vseh revolucionarnih kroških širom po svetu. Nad tem izumom so bili navdušeni predvsem v zakajenih mladeniških sobah (v cvetličnih lončkih vzgojena marihuana), in to mozoljasti sinovi in hčere evropskega srednjega razreda, ki so bili jezni na svoje starše in se jim je zdela "permanentna revolucija" nekakšen upor zoper očete in hkrati krasna pusto-lovščina. Znani so primeri, ko so se prav iz takšnih premožnih rodbin no-vačili največji revolucionarji in ljubitelji enakosti med ljudmi.

Obstaja zgodba o tem, kako se je iz zdravnika spremenil v vojaka. To zgodbo je mnogokrat sam povedal. Pravzaprav se je hvalil z njo, kot da bi hotel, da zgodba nekoč pride v čitanke (in res je prišla). Rekel je, da je nekoč, sredi bitke, kot sanitetni zdravnik odvrigel nahrbtnik z zdravili in obvezami ter pograbil zaboj z municijo. "Za menoj je ostal nahrbtnik, v njem zdravila, z njim pa, mislim, tudi moj zdravniški poklic." Zdravnik je postal vojak. Tam, sredi koruznega polja, ki so ga kosili ra-fali težkega orožja, da so drobna zrna koruze frčala okrog, tolkla ob pre-

sušeno zemljo kot dež zlatega peska, je mladi zdravnik začel postajati ena največjih legend revolucije.

Njegovi tovariši so ga hvalili kot velikega vojaškega stratega (to ni bil nikoli), hvalili pa so ga tudi kot velikega teoretika revolucije (to je bil še manj). Res, spoznal se je na anatomijo človeškega telesa in znal je zelo dobro izrezati kroglo iz stegna (sam je to sebi storil trikrat, niti trepnil ni, ko je zaril nož v svoje stegno in zavrtal po mesu, dokler ni kovina noža škrtnila ob mehko svinčeno zrno), nikakor pa se ni spoznal na teorijo revolucije. Velika imena salonskih teoretikov revolucije so mu sicer bila znana, to že, toda prebral ni ničesar. Bil pa je pesnik, zato je znal prav vsako misel, ki jo je slišal, oblikovati tako (kljub rahlemu zatikanju), da je zvenela lepo in prodorno. Guerillerosi, ki so se zvečer ob ognju zbirali okrog njega, so ga poslušali z odprtimi usti. On pa se je naslajal nad njihovo nepismenostjo in lagal ... Lagal resnice o revoluciji, si izmišljal bitke in uspehe, ki so se zgodili nekoč, na pamet citiral teoretike, še več, včasih si je njihova imena kar izmislil ... Skratka, v svojih retoričnih seansah je užival. Bila je nekakšna igra, v kateri je postal mesija, igral je preroka in se pri tem neskončno naslajal nad preprostostjo svojih guerillerosov.

Ne, ni bil lažnivec ... To niso bile zgolj preproste laži ... Bil je vzgojen v družini, ki je prezirala laž ... Še več, bila je dobra katoliška družina in nikoli ni bilo povsem dokazano, če morda, kljub strastni ljubezni do revolucije, ni v sebi skrival kančka upanja, da Bog navkljub permanentni revoluciji vseeno obstaja. Dokaz za njegov dvom o ateizmu je, tako pravijo, predvsem to, da ni nikoli dovolil požgati prav nobene cerkve, češ, "cerkev ni samo prostor Boga, je tudi prostor Umetnosti ..." Tako naj bi govoril, čeprav, tako pravijo spet drugi, so bile te besede samo krinka njegove globoke (in tudi skrivne) vernosti. To, kar je počel s svojimi vojniki revolucije, da jim je ob tabornem ognju in v ognju revolucionarne vznesenosti pripovedoval laži, to je bila nekakšna igra. Nekakšno mesijansko sprenevedanje in seveda tudi poslanstvo. Vsi mesije so bili sprva malo tudi lažnivci, pozneje, ko so se njihove izmišljotine začele uresničevati, pa so postali ujetniki svoje lastne zgodbe in odrešila jih je lahko samo še smrt v obliki heroičnega trpljenja. Sami so se stkali iz svojih lastnih sanj. Zaigrali svojo lastno vlogo, se vanjo tako vživali,

da so se z njo popolnoma stopili (točno tako kot pesniški guerillero).

Tisti, ki so ga ob tabornem ognju, globoko v divjem in vlažnem gozdu, polnem moskitov, poslušali noč za nočjo, utrjeni od dolgih bežanj, so bili očarani. Med njegovim govorjenjem in citiranjem neznanih imen se je kljub vsemu rodila kakšna misel, ki je bila resnična in popolnoma njihova. Kot zdravnik je imel smisel za hladno seciranje, kot pesnik je znal zagoreti in biti navdušen. In kot pesnik je tudi umrl, preluknjali so mu dlan in v usnje vezano beležnico s poezijo, srčna kri je brizgnila skozi pesmi – dobesedno.

Kot pesnik je bil resničen.

Morda je bil najbolj resničen prav kot pesnik.

Niso redki primeri pesnikov, ki so se zapisali boju in krvi. Pesnikov, ki so zapustili usnjene sedeže svojih delovnih kabinetov, zaprašene knjižnice in lenobno salonsko kramljanje o strukturi romantičnega verza, ter vstopili v življenje ...

Revolucije imajo srečo s pesniki ...

Revolucije ljubijo pesnike ...

Pesniki ljubijo revolucije ...

Osemnajstooseminštiridesetega – pesnik sam koraka proti četi bajonetov ... Njegovi tovariši so mrtvi ... Pomlad narodov je za hip potonila v mlaki krvi ... Pesnik želi četico vojakov, ki že ves popoldan pobijajo preživele ranjence na bojišču, vprašati, ali vedo, kod pelje cesta proti Budimpešti ... Tam ima sobo in v sobi mnogo knjig ... Nekdo izmed vojakov ga prepozna. Iz knjižice pesnikovih poezij je prepisal pesem in se svoji ljubici zlagal, da jo je napisal on ... Drugi vojak pesniku z bajonetom prebode trebuh ... Pesnik še vedno kaže (s kovino v drobu, ostrakonica je zadaj ob hrbtenici pokukala na plan) z roko v daljavo: Je tam, je tam cesta proti Budimu? Še danes biografi in literarni zgodovinarji iščejo grob pesnika revolucionarja ... Nekje drugje, v neki drugi deželi, pesnik piše pesmi revoluciji. Stoji na ulici in zanosno recitira svoje verze (naslednji dan se prebudi brez glasu – ulica pod njegovim oknom, zdaj se imenuje z njegovim imenom, pa je zasnežena in bela, strašno bela). Potem si "kroglo, piko za konec svoj da," kot zapiše v svoji zadnji pesmi in se ustrelji v usta ... Zadnja stran lobanje se razškropi po zelenkasti

tapeti ob oknu. Dele njegove glave so imeli v Leningrajskem sodnomedicinskem inštitutu še kakšno desetletje. Izvirna misel takratnega sekretarja za kulturo je bila ta, da lahko samo "nič odide v nič", zato se mora raziskati pesnikova glava, da bi morda pripomogla k odkritju skrivnosti ustvarjalnega genija. Prijatelji se ne čudijo, da je na pogrebu krsta zaprta, končno se je ustrelil v glavo; nihče od njih pa niti ne slutiti, da pokopavajo velikega pesnika, velikega revolucionarja, velikega človeka in tovariša popolnoma in dobesedno brez glave ... Spet drugje, v neki drugi deželi, na drugem koncu sveta, neki drug pesnik postane diktator (slabi pesniki so dobri diktatorji) in pribije na križ nekaj sto tisoč ljudi ... In spet drugje – pesnik zasanjano priseže revoluciji, že naslednji dan pa ga ustrelijo, ko poskuša pri belem dnevu z nahrbtnikom, polnim knjig in s težkimi gojzarji, kot da se odpravlja v hribe, preplezati žično ograjo, s katero je bilo obdano njegovo mesto in pobegniti v gozd. Zatakne se mu hlačnica ... Mrtev obleži z glavo navzdol, iz nahrbtnika pa se mu mimo mrtvega obraza usuvajo zveščiči in knjige ... "Umrli je, preden je napisal svojo najboljšo pesem ..." je rekel njegov licejski prijatelj, ki je prav tako mrtev obležal čez kakšen slab teden ... In spet drugje ... Pesnik beži in pušča domovino za sabo ... "Nemčija, blede mati ..." zato, da bi čez dvajset let (dvajset let revolucijske ljubezni) lahko zapisal nekako takole: "Mi, ki smo verjeli, smo ostali brez vsega ..."

Revolucije ljubijo pesnike.

Pesniki ljubijo revolucije.

Revolucije imajo srečo s pesniki.

Pesnikom ni žal umreti za revolucijo ...

Mladi zdravnik postane revolucionar. Iz astmatičnega mladeniča (to, da ni postal arhitekt, je v tesni povezavi tudi z astmo) se razvije dolgolasi in bradati revolucionarni mesija. V neki nemški študiji, ki jo je v osemdesetih letih napisal judovski publicist, govori pa o zdravnikih, ki so služili totalitarnim sistemom (avtor misli predvsem na nacistične zdravnike, ki so se, kljub Hipokratovi prisegi, v koncentracijskih taboriščih izživljali nad nedolžnimi ljudmi), se med drugimi zloglasnimi zdravniki zločinci (ginekolog dr. Clausberg, dr. Wirtz, dr. Heim, dr. med. dr. fil. Mengele) pojavi tudi ime pesnika revolucionarja. To je seveda velika ne-

umnost. Zdravniki v hitlerjevih in stalinovih uničevalnih taboriščih so bili sadisti, ki so jim prav posebne razmere omogočile, da so lahko vsem na očeh izživelili svoje skrite sadistične in mesarske nagone pod krinko raziskovalne dejavnosti. Skrivnost pesnika revolucionarja pa je bila mnogo manj zapletena. Zdravniški poklic ga ni nikoli zares zanimal. Bil je astmatični suhec, ki ga je mati vlekla od zdravnika do zdravnika, od zdravilišča do zdravilišča. Prvič ga je stisnilo za vrat, ko je imel dve leti. Potem pa se je z lovljenjem zraka ukvarjal vse do trenutka svoje smrti. Sam sebi je bil odveč. V skrivne zvezke je čedalje črnejše pesmi in si vedno bolj želel umreti. Prijatelju, s katerim je hodil k nekakšnemu krožku kemije, je nekoč rekel: "Upam, da bom znal zamešati takšen strup, ki ne boli ..." Ko je to izrekel, se je nekaj temnega zasvetilo v njegovih očeh, se spominja prijatelj, in to je najbrž tudi vzrok (ta lesk v očeh), da so besede ostale zapomnjene še naslednjih dvajset let ... Želel si je umreti, ampak bolečine umiranja ga je bilo strah ... Želel si je umreti, hkrati pa bi rad v svetu zapustil sled ... In revolucija mu je lahko ponudila oboje: smrt in pomembnost smrti. Zato se je na prvi pogled zaljubil vanjo.

Revolucija je iz suhčenega mladeniča ustvarila impozanten mit moškega, revolucionarja, skrivnostno, temno osebo v olivnozeleni uniformi in z rdečo zvezdo na črni baretki. Res pa je, da je pesnik znal svoj lastni mit dobro nositi. Bil je ravno prav redkobeseden, ravno prav molčeč (predvsem zato, ker se je bal, da se mu bodo besede zapletle, še preden mu jih bo uspelo spregovoriti) in ta skrivnostna redkobesednost ga je naredila za modrega, za vsevednega ... Na celonočnih sestankih so se mnogokrat strasti razvnele do vrelišča. Možje so bliskali z očmi, s pestmi udarjali po mizah, prevračali stole, jezno loputali z vrati, prisegali na revolucionarno literaturo (Maova rdeča knjižica je bila takrat v modi), se zjokali nad prizori bede, o katerih je kakšen revolucionar pripovedoval za kratek intermezzo, pa spet vzrohnili v burnem in patetičnem vzklikanju, mnogokrat je kateri potegnil srajco razse in pokazal brazgotine mučenja (morda so to bile samo brazgotine iz najstniških pobalinstev) in v hipu so bili vsi revolucionarji goli do pasu, nekateri so slačili hlače in kazali brazgotine na ritnicah, kjer so jim policisti rezali trakove kože, hkrati pa so vzklikali gesla minulih revolucij in togotno (z eno roko so

se držali za hlačni pas) s stisnjeno pestjo migali okoli glav ... On pa je molčal. In ko so se strasti izčrpale, je izrekel misel ... Eno samo misel ... "Dolžnost revolucionarja je delati revolucije, ne pa govoriti o njih." Vsi so obmolčali. Kot otroci, ki so jih starši za ušesa, ker so bili preglasni v popoldanski siesti. Vse njihove vroče besede so se sesedle ob tej preprosti misli, ki je nenadoma (čisto tiho, brez patetike in glasne strasti) zaplala med njimi. Zazrli so se vanj kot pubertetniki v svojo nedosežno ljubezen. In že naslednji dan so misel ponavljali prav vsi. S spoštovanjem so jo šepetali, jo izpisovali v svoje dnevnike in pisma, in čez slab mesec jo je, na drugi strani oceana, neki podjeten založnik dal tiskati na velike rdeče plakate tik pod temnim in skrivnostnim pesnikovim portretom. Plakati so se prodajali za med. Polepljeni so bili nad posteljami mozoljastih študentov družbenih ved in mlade študentke so, medtem ko so dajale svoja teleščka neučakanim in hitrim prijateljem, zrlle v pesnikovo silhueto, si grizle spodnjo ustnico ter doživljale svoje hitro kavsanje kot velik prispevek k velikim rečem sveta in zgodovine, saj so jih med občevanjem opazovale oči permanentne revolucije.

Pesnik, ki je imel samo dve srajci, dvoje hlač, dva para vojaških škornjev, nekaj beležk in svinčnikov pa seveda velik ameriški kolt, zastarel in težek, ki mu je bingljaj ob pasu, je postal že za svojega življenja tržno blago. Francoski založnik je z denarjem za plakate in z ekskluzivno pravico do tiska v triindvajsetih državah (plakati so izšli v šeststo tisoč izvodih) kupil hčerki stanovanje sredi Pariza. Revolucionarni pesnik seveda od vsega tega ni dobil nič. Samo slišal je, da nekje daleč tiskajo plakate z njegovo podobo in z njegovimi mislimi ... Nasmehnil se je ... "Tako," je rekel, "revolucija se širi." Pri tem je mislil resno, niti predstavljal si ni, da plakate prodajajo na policah skupaj z ličnimi plastičnimi Eifflovimi stolpi, ki imajo v špici drobno lučico, in z malimi, prav tako plastičnimi hot dogi, ki so bili takrat (tako kot revolucionarjeva podoba) nekakšen hit izdelek; skoraj ni bilo mladeniča, ki ne bi v svoji sobi imel plakata z revolucionarjevo podobo in ključev stanovanja, pripetih na obesek v obliki hot doga.

Ljubezen do revolucije pa je pesnika kot čudežna vitalna sila držala nad gladino njegove kronične in bolestne melanholije.

Že kot otrok si je namreč želel umreti. Napadi žalosti so se v njem vrstili kot lune mene. V takšnih trenutkih je bil tih in odsoten. Misel na smrt se mu je obračala v glavi z nezadržno silo in ga ni in ni hotela zapustiti. Večkrat je stal na nabrežju reke in zrl v njene valove. Reka je bila počasna in široka. Niže, tam, kjer se je končalo naselje in se je začel gozd, so v blatu ležali kajmani. Če bi zakoračil v blatno reko in utonil, bi njegovo truplo mimogrede pospravili debelokoži plazilci, nihče ne bi vedel, da je sam stopil v smrt (nekoč je že zakoračil v vodo do kolen, pa ga je v dimlje pičil vodni mosquito, zbolelo ga je do možganov, ustrašil se je in pobegnil na kopno; pik se mu je zagnojil, bleдел je v vročici in obležal skoraj za mesec dni, mislili so, da bo umrl). Če bi utonil, če bi ga požrli kajmani, bi vsi v vasi mislili, da je odpotoval v daljni svet, mislili bi, da je pobegnil, da živi nekje daleč in srečno ... Mama ne bi bila žalostna, oče bi bil ponosen nanj, če bi ga požrli kajmani ... Samomor pa je velika sramota, tako kot je sramota biti krhkega zdravja, slabotne postave, nežnejše in mehke narave ... Nenehno skrivanje, nenehno zatajevanje, strah pred smrtjo in hkrati nezmožnost živeti sam s sabo, vse to je napolnjevalo vso njegovo mladost ... Bil je mlad in trpel je kot žival. Potem pa je nekega dne, ko je že končal medicino, na muli jezdil skupaj s starejšim zdravnikom, nenehno pijanim bradatcem, ki je spominjal na Hemingwaya, v gorski zaselek, kjer je razsajala kolera. Naložila sta zdravila in se odpravila. Sijalo je žareče sonce. Hemingway je pil, mladi pesnik zdravnik pa je upal, da ga pobere kolera, ki je v tistih krajih pomorila na stotine ljudi. Sonce je žgalo, mrčes je rojil okoli preznojenih obrazov, iz vlažnih gozdov ob poti, spodaj so zevali globoki kanjoni, je smrdelo po razpadajočih gobah in težka sapa usmrajenega zraka je ždela nad potjo, da sta se obe muli in oba preznojena človeška stvora prebijala skozi njeno kot skozi gosto žvarovino, ki ji ni in ni konca. Smrt je zaudarjala od vsepovsod.

Potem je počilo. Iz gozda so se prikazale bradate postave in mahale s puškami. Bilo je tudi nekaj kričanja. Pa ne preveč. Tudi za gozdne bandite (tako jih je imenovala despotova vlada spodaj v mestu) je bila zatohla vročina preveč naporna, zato so samo leno mahali s puškami in prvi bradatež je kot po naključju ustrelil. Stari Hemingway se je prebudil iz pijanskega sna, pograbil svoj revolver in sprožil v tla (pesnik še zdaj ni

prepričan, ali se pijanemu zdravniku revolver ni sprožil po nerodnosti). Bradati bandit je obrnil cev svoje puške in tudi ustrelil (tudi po nerodnosti) v zdravnika, ta je padel vznak, mula pa se je povzpela na zadnje noge in zacopotala po zdravnikovem truplu (tudi po nerodnosti) ... Bradati bandit je bil presenečen. Debelo je gledal, zdaj svojo puško, zdaj truplo, kot da ne more verjeti, da se je to zgodilo ... Drugi bradatež pa je pomeril v mladega zdravnika pesnika in pesnik je zaprl oči ... "Zdaj bo, zdaj bo," si je mislil in laže mu je bilo pri duši (komarji so mu popikali obraz, da je bil ves zabuhel, in to je bilo zelo sitno). Pa se ni zgodilo nič. Bradati bandit je samo zamahnil z roko. Takšnega suhca, takšne griže suhe, ki bo sama vsak hip poginila, se ne spleča niti ustreliti. Razen iz usmiljenja, za usmiljenje pa je škoda nabojev. Revolucija bo še dolgo trajala in vsak naboj je velika dragocenost. Pesnika so vrgli z mule in se odpravili nazaj v gozd. Zdravila proti koleri bodo zažgali. In tudi to bo revolucionarno dejanje, saj če bodo ljudje brez zdravil, bodo še bolj jezni na despotovo oblast in se bodo še hitreje priključili revoluciji.

Skupinica bradatežev se je lepo počasi odpravila nazaj v gozd. Pesnik pa je stal tam, na poti, ob truplu bradatega Hemingwaya in gledal za njimi. Potem se je tudi on odpravil v gozd. Nekajkrat so ga poskušali odgnati, celo pomerili so vanj, on pa je vedno stisnil pesti in zamižal ... Potem so obupali ... Šel je za njimi v njihov tabor in postal guerillero.

V revolucijo se je zaljubil na prvi pogled.

Revolucija je ustvarila moža. Pesnik se je spremenil. Uniforma je legla na njegovo suhcano telo in naredila iz astmatičnega fanta skrivnostnega guerillera. Mit o skrivnostnem in tihotnem revolucionarju se je kmalu razširil po vsej deželi. Postal je simbol, pa ne samo revolucije, temveč tudi moštosti. Za mit o guerilleru kot seksualnem stroju pa je najbolj poskrbela ženska, v mladih letih črna, v pasu preščipnjena leptotica, ki je nekoč stanovala v isti vasi kot pesnik. To je bilo tisto črno dekle, s katero se je pesnik nekoč davno, ko se je med počitnicami vrnil iz mesta, kjer je študiral medicino, zaklenil v shrambo, med kokone sviloprejk, ki jih je njegova družina hranila na policah. Iz kokonov je družina med prazniki izvijala svilene niti, predtem pa z vrelo vodo pomorila metulje, še preden so se izlegli. Med delom se je pesnikova dru-

žina pomenkovala o problemih vsakdanjega življenja pa tudi politike (ti pogovori so pravzaprav revolucionarjeva edina politična izobrazba). Predli so misli kot niti svile in tako dvakrat na leto bili skupaj kot družina ... Tja, v shrambo, med kokone sviloprejk se je dvajsetletni pesnik zatekel s svojo temno prijateljico. Zaklenil je vrata za sabo. Ona se je usedla med kupe svilene preje, zgoraj na policah pa so se v kokonih rahlo premikale gosenice in skozi predilno žlezo nenehno izločale svilno pajčevino. Pesnik jo je prijel za dojko. Rekla je: "Au, boli!" in se mu izmaknila. Potem jo je poljubil in ona ga je ugriznila v ustnico. Slano se je pocedilo v ustih. Objel jo je in spet je rekla: "Au, počakaj, zakaj si tako grob!" Odrinila ga je in se začela slačiti. Skozi zadimljeno okno je prenikala popoldanska svetloba. Gosenice so se premikale. Njene prsi so utripale. Tudi on se je slekel. Suhe in kurje prsi ... Sram ga je bilo ... Dekle ga je pogledalo izmed črnih las, ki so ji padli na obraz. Platneno krilo je spustila na tla ... Sram ga je bilo ... Pokrčil se je ... Hotel je skriti svoje kurje prsi, svojo neporaščenost (v deželi, kjer je živel, je bilo zelo važno, da je moški poraščen, brez dlak na prsih so samo otroci in ženske). Dekle se je nasmehnilo. Ali pa se mu je tako samo zdelo? Najraje bi pobegnil. "Daj," je reklo dekle, "sleci se do kraja ... potem se bom tudi jaz ..." in je držala svoje platneno krilo pred sabo in se zakrivala z njim ... Gosenice v svileni pajčevini so utripale kot majhni in gnusni črvi. Pomislil je nase. Na svojega črva. Sram ga je bilo. "Daj," ga je spodbujalo dekle, "daj, sleci se," in se mu smejalo ... Hlače so padle na lesen pod. Prah se je dvignil. Pokril se je z rokama pod trebuhom. Dekle se je uleglo med jutovinaste vreče, bile so natlačene z listjem murve, ki je bila za hrano vedno lačnim gosenicam. "Pridi," je reklo črnolaso dekle (je reklo to s posmehom?). Ulegel se je poleg nje. Čutil je njen pogled, kako mu sili med noge. Pokaži, so govorile njene oči, naj vidim tvojega črva ...

Tistega potem se ni hotel več spominjati.

Vsa leta je bežal pred njenim smehom.

"Joj," je rekla in se še naprej smejala, čeprav je usta pokrila z dlanjo, "jojo, oprostilo," in spet hehet, "še nikoli nisem videla tako majhnega ..."

To je hotel pozabiti. Ta njen smeh. Nikoli več je ni videl. Naslednji dan je šel do reke. Dušilo ga je. Hotel je umreti. Hotel je, da bi ga požrli kajmani. Hotel je, da bi ga zadušilo. Pa je zapihal južni fen. Ozračje se

je v hipu ovlažilo. Kot po čudežu so se mu pljuča odprla in debele dežne kaplje so udarile ob gladino rjave in blatne reke. Jutri. Jutri bom umrl. Jutri.

Črnolase pa ni hotel več videti. Sram ga je bilo. Bal se je, da se bo razvedelo, da bo črnolasa vsepovsod pripovedovala o tem, kako grdo se je narava poigrala z njim. Naslednji dan je pobegnil.

Pobegnil je tudi pred njo.

Pred črno lepoticco, ki ga je poleg matere edina videla nagega in ranljivega.

Čez mnogo let, ko je bil že guerillero in je jezdil na črnem konju, ob pasu pa je imel obešen velik ameriški kolt (ljubezen do velikih revolverjev ni naključna), jo je spet videl. Bila je v skupini, ki so jo zajeli. To so bili tisti ljudje, ki so pomagali vladnim četam. Izdajalci revolucije. Po navadi so jih vse postrelili. Zagledal jo je ob vozu. Bila je starejša. Ni bila več tako lepa. Poredila se je. Njenega moža, polkovnika vladnih čet, so ustrelili ob obleganju vojaške postojanke, vojašnico in hiše, kjer so vojaki živeli s svojimi družinami, pa so zažgali. Zdaj je stala tam in zrla predse. Ni si upal stopiti k njej. Začelo ga je dušiti. Spet je zaslišal njen smeh in videl gosenice, ki so utripale med svileni pajčevin. Dvignila je pogled. Ujela sta se z očmi. Prepoznala ga je. Obraz se ji je za hip razjasnil. Samo za hip (se je spomnila njegove majhne prikazni med nogami?). Dvignila je roko. Hotela je govoriti z njim. Pogledal je vstran in spodbodel konja. Celo noč je bedel v svojem šotoru. Tisto noč je napisal eno najlepših pesmi. Pesem, ki poje o ljubezni in razočaranju. Pesnik ljubi dekle, ta pa ga podlo izda. Na koncu pesmi pesnik spozna, da je edina prava ljubezen revolucija. Revolucija je kot ženska. Kot najbolj zvesta ženska, za katero se spleča umreti. Zjutraj je dal ukaz: "Spustite jih, naj gredo, kamor hočejo!" je bziknil skozi stisnjene ustrnice. Dušilo ga je in bled je bil, pa ni hotel inhalirati v vodi raztopljene smole sekvoje (mnogokrat mu je pomagala, da je zadihal), ki jo je za njim nenehno, v plastični posodici, nosil njegov adjutant. Hotel je, da bi ga zadušilo. Njega, s katerim se je narava tako grdo poigrala. Vso dolgo noč se je boril za dihanje in v svojem šotoru vročično razmišljal ... Zdaj bi lahko uničil edino pričo svoje sramote, je razmišljal in lovil sapo. Lahko bi zamahnil z roko

in sramota bi izginila, je mislil. Postala bi truplo. Skrivnost pa bi tako ostala samo njegova (podoba majhnih migajočih gosenic se je kar naprej pojavljala). "Naj gredo hudiču v rit!" je zaklel zjutraj. "Spustite jih, naj gredo! Revolucija jih je izvrгла, kaj je lahko hujše od tega." Potem je hitro zajahal svojega konja in odjezdil v gozd.

Ta ženska, nekoč črna in krasna lepota, ki se je mlademu pesniku smejala v brk, ko je videla njegovo malo spolovilo, ki se je komaj slutilo, za mezinec velik rožnati popek med črnimi dlakami, je bila zdaj starejša, precej debela, čeprav še vedno zanimiva gospa. In prav ona, da bi bila ironija usode in življenja še večja, je po pesnikovi smrti zaslovela kot njegova edina ljubica. Tudi sama je pripomogla k tej slavi. Vsakomur in kar naprej je pripovedovala o njunih strastnih ljubezenskih nočeh, vztrajno je širila mit o guerilleru kot o strastnem žrebcu, ki je znožil seme in brizgal ljubezen kot neusahljivi gejzir vročičnih ljubezenskih noči ... Ne ve se točno, je lagala namenoma ali pa je črnolasega guerillera zamenjala z nekim svojim drugim strastnim ljubimcem. Povsem verjetno pa je, da je točno vedela, kdo je partizanski poveljnik, ki ji je rešil življenje. Najbrž jo je dejstvo, da jo je kljub njenemu posmehu pustil pri življenju, čeprav bi se ji lahko maščeval, prežarilo z nekakšnim svetniškim spoštovanjem do črnega poveljnika na črnem konju. In prav verjetno je, da jo je podoba moža, kateremu je nekoč v mladostni neumnosti naredila veliko brazgotino, spremenila v njenem bistvu. Morda ji je nenadoma postalo žal. Žal za mladim pesnikom, ki jo je nekoč zvabil v shrambo s sviloprejkami. Žal za svojim življenjem. In ravno zato je zadnjo tretjino svojega življenja porabila za to, da je še bolj pomagala ustvarjati mit o guerillerosu kot o simbolu nebrzdane moške moči in erosa.

Ko je leta 1991 umirala za rakom na jetrih, zadnje desetletje svojega življenja je prodajala v trafiki, pila ceneno žganje in pripovedovala zgodbe o strastni ljubezni s pesniškim guerillerom, so ji v bolnici za reveže dodelili boljšo posteljo. Posteljo pri oknu. Zdravnik, šef oddelka za zelo zelo ubožne, je bil velik simpatizer pred dvema desetletjema ubitega revolucionarja. Rekel je glavni sestri, ki je razporejala bolnike po sobah: "Za to gospo moramo dobro poskrbeti. Ona je Njegova žena." Besedo 'Njegova' je poudaril na takšen način, kot da govori o nekakšnem božan-

stvu ... Pri tem je skrivnostno šepetal in se boječe oziral okoli. Če bi ga takrat kdo slišal, bi zagotovo izgubil službo.

Hkrati s pesnikovo idealizirano podobo pa je v pesniku vedno bolj rasla želja po smrti. Zaljubil se je v revolucijo kot v veliko pusto-
lovščino, ki ga bo odrešila zemeljskega trpljenja, zdaj pa ga je revolucija naredila še bolj živega. Njegovo nastavljanje rafalom, ko je njegova četa napadla vojaško postojanko, so razlagali s pogumom, njegove drzne akcije s strategijo, njegov molk z modrostjo. On pa je pisal pesmi in skladal revolucionarne stavke, ki so jih vsi nenehno, kot kakšni bebci, ponavljali za njim. Ves svet je na mah obkrožila pesnikova parola: "Najbolj izgubljena bitka je tista bitka, ki se ni začela!" Ta parola je mlade guerilleroše podžgala, da so jurišali v najbolj nemogoče boje in cepali kakor muhe. Ta stavek je v osemdesetih letih rabil tudi kot vodilna misel mladih evropskih revolucionarjev, ki so nastavljali bombe v veleblagovnicah, ubijali gospodinje in se tako borili proti porabništvu in imperializmu. Kako pa se je pravzaprav porodil ta "usodni" stavek, ki je zmedel glave kar nekaj mladim generacijam? Čisto preprosto. Guerilloso so nekoč prenočili v hiši veleposestnika in njegove družine. Vdrli so na posestvo in zažgali tristo hektarjev sladkornega trsa (ta zmaga je zapisana v čitankah). Pobili nekaj neoboroženih hlapcev, družino pa zaprli v svinjski hlev. Pesnik guerillero, ki je vodil napad na eno največjih imperialističnih farm (tudi to piše v čitankah), je ukazal, naj se nihče ne dotakne družine ... Ni maral nasilja, čeprav je mit o njem pripovedoval ravno nasprotno. Obe veleposestnikovi hčeri pa so njegovi guerillerosi vseeno posilili, tako rekoč naskrivaj in za poveljnikovim hrbtom; v svinjakihi so jima zamašili usta, da se ne bi slišali njuni kriki v veliko knjižnico, kjer je pesnik ravnokar s police snel Dumaseve *Štiri mušketirje*. Mlajša hči, imela je dvanajst let, se je zadušila, premočno so ji zamašili usta in nos. Pesnik guerillero je v trenutku njene zadušitve (ne da bi vedel zanjo) v knjižnici očeta obeh punčk, drugače pa veleposestniške svinje, odprl knjigo *Štirje mušketirji* in tam je pisalo: "Najbolj izgubljena bitka je tista bitka, ki se ni začela!" Ta stavek je po globokem premisleku in brez zatikanja še isti večer ob večerji povedal svojim soborcem.

Ustrelili so ga konec poletja. Takrat ko postane svet modrikasto pre-sojen kot steklo. Vročina v tistih krajih ne popusti, samo težja postane. Bolj zgosti se. Zrak kot težka voda lega na pljuča. V takšnem času umirajo starci. Srce se ustavlja kot pokvarjena ura, ki jo je treba od časa do časa krepko udariti po zastarelem, od časa in vlage prežrtem pločevinastem ohišju. Ljudje ždijo pred hišami kot kakšni skuhani plazilci in čakajo, da mine čas poletja in se vrne nič manj vroča, morda pa malo manj vlažna jesen.

Takrat je pesnika stisnilo v pljučih in v duši. Lovil je sapo. Meglilo se mu je pred očmi. Revolucija je bila končana. Vladne čete v njegovi deželi premagane. Despot je razkopal pokopališče in na vojaški helikopter naložil krsto svoje mamice in pobegnil z njo. Pesnik bi se moral vrniti iz gozdov kot zmagovalec. Na konju in z dvignjeno roko, mahajoč množicam v pozdrav. Njega pa je dušilo bolj in bolj. Večer pred vrnitvijo v osvobojeno domovino se je približal tabornemu ognju, okoli katerega so sedeli njegovi borci. Slišal jih je, kako govorijo o guerillerosvih junaštvih, kako pripovedujejo stavke, ki jih je on izrekel, pa tudi stavke, ki naj bi bili njegovi, pa jih ni nikoli izrekel. Vstopil je mednje. Niti utihnili niso, ko so ga zagledali. Pripovedovali so naprej in oči so se jim svetile od žganja in zanosa. Sedel je mednje in oni so si podajali zgodbe o njegovem junaštvu. Zgodbe so bile velike in krvoločne. Drsel je s pogledom od enega do drugega. Oni pa so pripovedovali naprej. Slikali so ga v vsemogočih barvah, ga dvigovali nad sonce in zvezde, in ko je bil zanos največji, so jokali ... Takrat mu je bilo jasno ... Poslušal je zgodbe svojega življenja brez samega sebe. Z roko je segel na desno stran prsi, kjer je imel v notranjem žepu uniforme spravljeno v usnje vezano beležnico s svojimi pesmimi ... Polglasno je rekel: "Mene sploh ni več ..." Niso ga slišali. Pravkar so pripovedovali o njegovi hrabrosti, o njegovi odločitvi, ko je, ne da bi trenil, s pravičnostjo revolucionarja obsodil največjega vladnega generala ... Na smrt ... Ustrelil ga je lastnoročno ... (general je tisti isti hip letel čez deželo v vojaškem letalu, na kolenih je stiskal torbo, polno zmečkanih in ukradenih vladnih bankovcev, v sosednji državi ga je že čakal politični azil). Pesnik pa ni nikoli nikogar ubil. Hotel je samo umreti. Hotel je ubiti sebe, pa ni imel nikoli toliko poguma ... Spet je polglasno zamrmral: "To sploh nisem jaz," in

se nasmehnil (tudi tega ni nihče opazil), "jaz sem že mrtev." To spoznanje je bilo blagodejno. Piskanje v pljučih je prenehalo. Vstal je in pospravil svoje stvari: star ameriški kolt, nekaj svinčnikov, nožič za šiljenje, kos bele gume, ki je rabila kot radirka, pumpico za inhaliranje, čeprav je vedel, da je ne bo nikoli več uporabil in seveda hitrostrelko, zbrojevko, darilo ruskega vojaškega atašeja največjemu guerilleru revolucije ... Nekaj njegovih najzvestejših (in najneumnejših) privržencev mu je brez besed sledilo. Naslednje dni so lahko pripovedovali o njegovi smrti. Nekatere od njih so pozneje zaposlili na inštitutu, ki se je ukvarjal z njegovim življenjem in delom. Inštitut je v naslednjih desetletjih izdal zbrano delo pesnika, pa tudi izgubljene in na novo odkrite vojne dnevnike ter seveda nekaj knjig pesmi. Kadarkoli je v svetu zanimanje za pesnika in revolucionarja uplahnilo, vedno je inštitut, ki je nosil njegovo ime, odkril in izdal pesnikove še neznane revolucionarne misli, skrite dnevnike, pa tudi nove zbirke pesmi, ki so jih nepričakovano in tako skrivnostno odkrili na kakšnem podstrešju ...

Kaj pa trenutki pesnikove smrti?

Zvrstili so se hitro in nezanimivo.

Prihod na rob letališke piste. Iz gozda stopi pokončno. Kot da gre na nočni sprehod. Prav nič gverilskega ni v njegovem solističnem napadu na letališče, s katerega se umikajo vladni vojaki in vsi sovražniki revolucije. Poslednji pogum. Nekajkrat ustrelji proti bežečim vojakom. Rafal spusti v nebo (da ja ne bi nikogar raniel), toliko da vzbudi njihovo pozornost. Niti ne pospeši koraka. Kot da bi čakal. Njegovi spremljevalci se potuhnejo v gozdu in skrijejo glave med mesnata debela agav. Ostrostrelec, ki varuje bežeče, poklekne in pomeri proti postavi, ki se iz gozda mirno bliža sredini letališke steze. Pomeri na levo stran prsi. V temi, tako se profesionalnemu vojaku zdi, ne bi zadel glave, zato pomeri v prsi, kar je proti pravilom. Sproži. Debela, v usnje vezana beležnica prestreže kroglo. Krogla prebije beležnico, zdrsne ob rebru, se zadre v rob pljuč ter se na drugi strani ustavi, ko zadene ob levo lopatico. Neki drug vojak se isti hip, tik preden se vkrca v temno žrelo vojaškega letala, obrne in na slepo izstrelji rafal proti temni postavi pesnika, ki stoji na robu piste (spet ti nori partizani, kaj jih res ni nič strah smrti!). Rafal preseka pesnika pod koleni. Vse drugo je isto.

Pozneje, ko je že ležal v mlaki krvi in je k njemu pristopil oficir sovražne vojske in mu z baterijo posvetil v obraz, se je pesnik nekako prevalil na hrbet in se z roko prijel za srce ... Tako je mislil oficir, ki je stal nad njim z naperjeno pištolo ... Mislil je: guerillero se prijema za srce in prosi milosti. Pa ni bila prošnja za milost, z roko se je prijel za preluknjano usnjeno beležnico, ki je zadržala prvi ostrostrelčev strel. Oficir se je sklonil k mladeniču, ležečemu v mlaki krvi, mu prislonil cev revolverja na roko, ki si jo je pritiskal na levo stran prsi, in ga skozi dlan ustrelil naravnost v srce. Oficir se spominja, da ga je mladenič gledal začudeno, kot da z očmi sprašuje: A je res tako hitro, a se res dogaja vse tako hitro?

In srčna kri je brizgnila skozi pesmi – dobesedno.

Potem so streljali vsevprek. Letala z vojaki in pregnanimi člani vlade in njihovimi družinami so švigala v temno nebo. Guerillerosi, ki so spremljali pesnika, so se umaknili nazaj v gozd. Drug drugemu si niso upali pogledati v oči. Niso mogli verjeti, da je res. Njegovo truplo na robu letalske piste in neznani oficir, ki se skloni k negibnemu telesu in ga od blizu še enkrat ustrelji, da se brez zvoka samo zabliška v noči ... Šele naslednje jutro so si upali nazaj proti taboru, ki so ga prejšnji večer skupaj s pesnikom guerillerom tako hitro zapustili. Tabora pa ni bilo več. Guerillerosi so na belih konjih odjahali v osvobojeno glavno mesto. Slavje je šumelo do neba. Trupla, ki so ležala okoli letališča, so, po ukazu nove revolucionarne vlade, zažigali kar tam, zato da bi prikrili točno število trupel tako na eni kot na drugi strani ... In tako je zagorelo tudi njegovo truplo. Z njim pa je, polita s kerozinom, ki so ga našli v velikih pločevinastih sodih v hangarjih letališča, zgorela tudi v usnje vezana beležnica ... Nič ni ostalo za njim. Ne telo ne poezija. Njegovega mladeniškega in spokojno bledega obraza guerillerosi, ki so zažigali trupla in so takoj, ko so z letališča poletela zadnja letala, zasedli letališče, seveda niso prepoznali. Vsi so poznali samo možate poteze velikega heroja revolucije; v njihovi predstavi je guerillero živel v gigantsko lepem in postavnem telesu partizanskega voditelja, ki je bilo zraslo s črnim vrancem (takšen je bil na vseh fotografijah), predvsem pa je bil pesnik guerillero v glavah revolucionarjev seveda popolnoma neumrljiv. Prav nobene podobnosti ni bilo s tistim drobnim truplom, ki se je še v smrti,

s preluknjano dlanjo, tako operetno držalo za levo stran prsi. Na pesnikovem mrtvem obrazu pa je otrpnil prav tisti isti izraz kot takrat, ko je v shrambi svoje rojstne hiše, prenapolnjeni s kokoni sviloprejke, na njegovo nago in preplašeno telo (s kurjimi prsmi in z rokami sramežljivo potisnjenimi globoko med mednožje) skozi zaprašeno okno prosevala bleda svetloba popoldneva. Zadnja misel, zadnji spomin, ki ga je mislil, mu je otrpnil na obrazu. Izraz nenadne bolečine in začudenja: ustnice stisnjene in v očeh motna vlažnost, skozi katero zrejo začudene oči. Kot da še v smrti sliši tisti nesramni smeh črnolase lepotic, ki za hip, s svojo rezgetajočo neobčutljivostjo dvigne prah in vznemiri drobno premikajoče se gosenice v gubah svilene pajčevine. In pesnik v trenutku in v podobi svoje smrti vidi tudi samega sebe: z ranjeno in osramočeno dušo, z dlanmi, ki med puhasto goščavo deškega mednožja pred svetom skrivajo svojega kot mezinec malega polžka.

V svoji smrti je bil ravno takšen.

Droben, nag in nepomemben.

In to, tovariš, je vsa resnica.